

Co jest zapisane w Prawie o odbudowie zasobów przyrody

Nature Restoration Law – tłumaczymy punkt po punkcie

(Treść NRL/komentarz, odniesienie do sytuacji w Polsce)

dr inż. Ilona Biedroń (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Fundacja Zdrowa Rzeka), kwiecień 2024

Artykuł 7. Przywrócenie naturalnej łączności rzek i naturalnych funkcji związanych z nimi terenów zalewowych

Państwo członkowskie sporządzi wykaz sztucznych barier utrudniających łączność wód powierzchniowych; uwzględniając ich funkcje społeczno-gospodarcze, określi bariery, które należy usunąć; oraz usunie wskazane bariery – aby przyczynić się do osiągnięcia celów NRL w zakresie odbudowy siedlisk przyrodniczych Natura 2000 oraz celu polegającego na przywróceniu do 2030 r. w skali Unii Europejskiej co najmniej 25 000 km rzek do stanu rzek o swobodnym przepływie. Usuwając bariery, państwo członkowskie zajmie się przede wszystkim barierami przestarzałymi, które nie są już potrzebne do wytwarzania energii odnawialnej, żeglugi śródlądowej, zaopatrzenia w wodę, ochrony przeciwpowodziowej lub innych zastosowań.

Państwo członkowskie uzupełni usuwanie barier na ciekach, środkami niezbędnymi do poprawy naturalnych funkcji powiązanych obszarów zalewowych oraz zapewni utrzymanie naturalnej łączności rzek i powiązanych z nimi odtworzonych obszarów zalewowych.

Aby dobrze określić czym jest sztuczna bariera utrudniająca łączność wód powierzchniowych należy sięgnąć do definicji rzeki swobodnie płynącej (ang. *free flowing river*). Pomocne będą tu wytyczne „Usuwanie barier dla renaturyzacji rzek – wytyczne KE w związku ze Strategią Ochrony Różnorodności Biologicznej 2030” (KE 2022):

„Rzeka swobodnie płynąca” to rzeka zachowująca ciągłość podłużną, ciągłość poprzeczną (łączność z doliną zalewową), ciągłość wertykalną (łączność z wodami gruntowymi i z atmosferą) i naturalną zmienność przepływów w czasie. Oznacza to, że „bariery” rozumiane są bardzo szeroko. Barrierami będą zatem nie tylko przegrody poprzeczne (stopnie wodne, jazy, zapory), ale także wszystkie struktury oddzielające rzekę od jej doliny, na którą mogą wylać się wody powodziowe. Barrierami będą zarówno wały przeciwpowodziowe, umocnienia brzegów czy tzw. wargi brzegowe powstające z odkładnia osadów rzecznych na brzeg w wyniku prac utrzymaniowych, ale też nadmiernie przegłębione koryto. Usuwania tak rozumianych barier nie można zatem sprowadzać tylko do usuwania poprzecznych tam i przegród (tzw. *dam removal*), a tym bardziej do budowy przepławek, które nie rozwiązują potrzeby zapewnienia równowagi hydrodynamicznej rzek przez ciągły transport rumowiska wleczonego.

Przy tak szeroko pojętej definicji barier ich zdefiniowanie i skatalogowanie w formie wykazu staje się dużym wyzwaniem, szczególnie w świetle braku referencyjnej bazy przekształceń hydrotechnicznych. W posiadaniu Wód Polskich istnieje baza HYMO, służąca opracowaniu dokumentów planistycznych związanych w wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej. Baza ta jest mocno niedoskonała, zawiera

wiele luk zarówno w lokalizacji obiektów hydrotechnicznych jak i ich podstawowych parametrów. Stąd w ramach inicjatywy WWF Polska i Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu pn. „Najcenniejsze rzeki i potoki w Polsce” baza ta została zweryfikowana i rozwinięta w zakresie obiektów stanowiących bariery poprzeczne. W bazie tej znajduje się ponad 36 tys. obiektów, z czego ponad 10 tys. nie ma określonej wysokości piętrzenia. Trudno zatem w kontekście barier mówić choćby o istnieniu dobrej bazy przegród poprzecznych na polskich rzekach, bowiem taka baza wymagałaby zweryfikowania i uzupełnienia informacji w terenie.

Brak kluczowych informacji nt. funkcji obiektów nie pozwala też na łatwą weryfikację obiektów niespełniających swoich roli, takich, które można usunąć. Nie oznacza to jednak, że nie robi się nic w tym kierunku. W ramach weryfikacji silnie zmienionych części wód powierzchniowych rzecznych (PGW WP 2019) dokonano bowiem takich analiz, stąd w aktualnych planach gospodarowania wodami (II aPGW) zaplanowane zostały kompleksowe analizy służące określeniu odpowiednich prac renaturyzacyjnych (MI 2023). Są to działania oznaczone w planach kodem RWHM_04.01 pn. *Analiza sposobu prowadzenia działań restytucyjnych z uwzględnieniem zachowania funkcji cieku oraz realizacja działań restytucyjnych na podstawie przeprowadzonej analizy (do 2027 r.)*. Zaplanowano je w 475 jednolitych częściach wód rzecznych. Razem z pozostałymi działaniami renaturyzacyjnymi zaplanowanymi w II aPGW tj. działaniami o kodzie RWHM_04.05 pn. *Działania obejmują realizację programu renaturyzacji dla obszaru priorytetowego wyznaczonego w KPRWP (odcinek objęty badaniami pilotażowymi), lub analizę sposobu przeprowadzenia renaturyzacji koryta cieku oraz realizacja działań na podstawie przeprowadzonej analizy (do 2027 r.)* istnieje realna szansa na przybliżenie w sumie 505 jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych do rzek swobodnie płynących. Ta skala może być większa, jeśli aktualizowane obecnie Plany utrzymania wód (PUW) i inne dokumenty planistyczne w gospodarce wodnej uwzględnią zapisy Krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych (PGW WP 2020) wskazującego m.in., że stosowanie dobrych praktyk utrzymania wód podczas planowania oraz prowadzenia prac utrzymaniowych i inwestycyjnych stanowi podstawę do odtwarzania ekosystemów rzecznych (Biedroń i in. 2018; Pawlaczyk (red.) 2020; Biedroń i Brzóska 2024). Każda rzeka, dla której przywrócony zostanie charakter rzeki swobodnie płynącej, będzie nas przybliżać do osiągnięcia unijnego celu odbudowy 25 tys. km rzek, jak również, co jest nawet ważniejsze, przyczyni się do poprawy jakości wody, ograniczenia skutków powodzi i susz, zwiększenia bioróżnorodności w ekosystemach rzecznych i dolinowych – czyli szeregu celów zapisanych w innych punktach NRL.

Literatura:

Biedroń I., Brzóska P. 2024. Analiza stopnia uwzględnienia Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych w drugiej aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, w kontekście konieczności osiągnięcia celów środowiskowych Ramowej Dyrektywy Wodnej do roku 2027. Fundacja WWF Polska

Biedroń I., Dubel A., Grygoruk M., Pawlaczyk P., Prus P., Wybraniec K. 2018. Katalog dobrych praktyk w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania. MGGP. Kraków. ss.152 + załączniki. <https://www.gov.pl/web/klimat/katalog-dobrych-praktyk-w-zakresie-robot-hydrotechnicznych>

KE. 2022. Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030. Usuwanie barier dla odtwarzania rzek. Komisja Europejska. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0146a7ba-2f20-11ed-975d-01aa75ed71a1>

Pawlaczyk P. (red.), Biedroń I., Brzóska P., Dondajewska-Pielka R., Furdyna A., Gołdyn R., Grygoruk M., Grześkowiak A., Horska-Schwarz S., Jusik Sz., Kłósek K., Krzymiński W., Ligięza J., Łopuszek M., Okrański K., Przesmycki M., Popek Z., Szałkiewicz E., Suska K., Żak J. 2020. Podręcznik dobrych praktyk renaturyzacji wód powierzchniowych. Oprac. w ramach przedsięwzięcia „Opracowanie krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych”. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie https://www.wody.gov.pl/images/Aktualnosci/foto/renaturyzacjaKPRWP/Podrecznik_renaturyzacji.pdf

PGW WP. 2019. Przegląd i weryfikacja metodyk wyznaczania silnie zmienionych i sztucznych części wód powierzchniowych wraz ze wstępnym i ostatecznym wyznaczeniem, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

PGW WP. 2020. Opracowanie krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

MI. 2023. Drugie aktualizacje planów gospodarowania wodami na 9 obszarach dorzeczy przyjęte przez Ministra Infrastruktury w drodze rozporządzeń w 2022 r. Obowiązują od 2023 r. (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły - Dz.U.2023.300; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry - Dz.U.2023.335; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru - Dz.U.2022.2740; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dunaju - Dz.U.2023.210; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 10 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Banówki - Dz.U.2023.86; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Łaby - Dz.U.2023.189; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Niemna - Dz.U.2023.114; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoty - Dz.U.2023.207; Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 1 grudnia 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Świeżej - Dz.U.2023.206)